

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-129>

УДК 004:33.021:339.56:658.012.32

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ЗАСАДАХ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ

INFORMATION SUPPORT OF THE EXPORT-IMPORT ACTIVITY MANAGEMENT SYSTEM BASED ON THE FUNCTIONAL APPROACH

Завербний Андрій Степанович

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7307-536X>

Залізна Любов Вікторівна

старший викладач закладу вищої освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7330-000X>

Жук Олександр Олександрович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1001-419X>

Zaverbnyj Andriy, Zalizna Lyubov, Zhuk Oleksandr
Lviv Polytechnic National University

Стаття присвячена проблематиці інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпортною діяльністю на засадах функціонального підходу. Розглянуто сутність сучасної інформаційної системи підприємства як фундаментального програмного комплексу, що складається із відповідних модулів, які комплексно охоплюють сфери господарської діяльності підприємства, зокрема і експортно-імпорту. Визначено вирішенню яких проблем сприятиме формування комплексного інформаційного забезпечення процесу експортно-імпортової діяльності. Формування інформаційної системи експортно-імпортової діяльності передбачає застосування програмного продукту, який максимально відповідатиме всім управлінським вимогам щодо організування цієї діяльності. Встановлено ключові принципи інформатизування підприємства. Рекомендовано розроблену систему інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпортною діяльністю на засадах функціонального підходу.

Ключові слова: експортно-імпортна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, інформація, інформаційний масив, ефективність, інформаційне забезпечення.

The article is devoted to the issues of information support of the management system for export-import activities based on the functional approach. The main tasks are to study the prospects for the development of information support for the management system of export-import activities based on the functional approach. Intensification of the processes of economic transformation, constant increase in the level of competition in globalized world markets, high level of riskiness of export-import activities significantly actualize the need to form a flexible, comprehensive, prompt response of the enterprise to constant challenges, threats, opportunities of the changing market environment. The following methods were used in the research: morphological method, methods of analysis and synthesis. The article considers the essence of a modern enterprise information system as a fundamental software complex consisting of relevant modules that comprehensively cover the spheres of economic activity of an enterprise, including export-import. The author identifies the problems which will be facilitated by the formation of comprehensive support for the process of export-import activities. The formation of an information system for export-import activities involves the use of a software product that will best meet all the managerial requirements for organizing these activities. The key principles of enterprise informatization have been determined. The developed system of information support for the system of management of export-import activities on the basis of a functional approach is recommended.

The application of a functional approach in the formation and application of the latest information systems, mechanisms, and technologies is a key condition for the effective foreign economic (in particular, its export-import component) activity of an enterprise. It will allow making and implementing sound strategic management decisions, ensuring an increase in the level of competitiveness in the domestic and foreign markets, increasing the level of economic security of export-import activities and the overall functioning of the enterprise.

Key words: export-import activity, foreign economic activity, information, information array, efficiency, information support.

Постановка проблеми. Інтенсифікування процесів трансформування економіки, постійний приріст рівня конкуренції на глобалізованих світових ринках, високий рівень ризиковості здійснення експортно-імпортової діяльності суттєво актуалізують потребу формування гнучкого, комплексного, оперативного реагування підприємства на постійні виклики, загрози, можливості мінливого ринкового середовища. Із позицій функціонального підходу та базуючись на його основних постулатах і засадах локальна система управління/менеджменту експортно-імпортовою діяльністю виступає підсистемою комплексної системи менеджменту підприємства, яка формується задля планування експортно-імпортової діяльності, організування експортно-імпортних операцій, мотивування суб'єктів управління (менеджерів) для своєчасного, ефективного, повного виконання планів, завдань і обов'язків, контролювання експортно-імпортової діяльності та регулювання її за умови виявлення відхилень від плану. Сучасна практика управління експортно-імпортовою діяльністю повинна базуватися не лише на провідних теоріях, концепціях, інструментах менеджменту, але й на застосуванні сучасних інформаційних систем, технологіях для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності експортно-імпортової діяльності, її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпортовою діяльністю на засадах функціонального підходу досліджували такі фахівці, як: Большая О. [1], Галіцин В. К. [2], Галіцина О. В. [2], Галіцин В. Є. [2], Гамкало О. Б. [3], Гринько П. О. [4], Іщенко С. В. [6], Капінос О. С. [6], Климчук О. В. [10], Крайчук С. О. [7], Красілич І. О. [8], Крачок Л. І. [9], Кузьмін О. Є. [11], Логвиненко Ю. Л. [12], Мельник В. М. [9], Мельник О. Г. [11; 12; 13], Мозгова Г. В. [14], Нагірна М. Я. [13], Панчук М. О. [9], Петришин Н. Я. [11], Пешко М. [15], Пряхіна К. А. [6] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Певні теоретико-методологічні аспекти інформаційного забезпе-

чення системи управління експортно-імпортовою діяльністю на засадах функціонального підходу потребують додаткового дослідження, враховуючи високу динамічність середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними завданнями є дослідження інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпортовою діяльністю на засадах функціонального підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо наше дослідження з констатування, що саме із позицій функціонального підходу та базуючись на його основних постулатах і засадах локальна система управління (менеджменту) експортно-імпортовою діяльністю виступає «підсистемою комплексної системи менеджменту підприємства, яка формується задля планування експортно-імпортової діяльності, організування експортно-імпортних операцій, мотивування суб'єктів управління (менеджерів) для своєчасного, ефективного, повного виконання планів, завдань і обов'язків, контролювання експортно-імпортової діяльності та регулювання її» [8; 11] за умови виявлення відхилень від плану. Загалом, нинішню інформаційну систему будь-якого підприємства потрібно розглядати як «фундаментальний програмний комплекс, що складається із відповідних модулів, які комплексно охоплюють сфери господарської діяльності підприємства», зокрема і його експортно-імпортовою діяльністю. Даний комплекс служить для прийняття і реалізування своєчасних, зважених, техніко-економічно обґрунтованих управлінських рішень, в тому числі й тих, що стосуються експортно-імпортової діяльності. Формуючи інформаційну систему експортно-імпортової діяльності керівництву підприємства, відповідального за ці процеси, потрібно застосовувати програмний продукт, який максимально відповідатиме всім управлінським вимогам щодо організування цієї діяльності та основі формування високо ефективних процесів документообігу, інформаційного обміну зі всіма його учасниками. Забезпечення суб'єктів експортно-імпортової діяльності інформаційними ресурсами є багатоплановим, комплексним і

системним процесом. Адже сьогодні на підприємствах безперервно циркулюють різноманітні інформаційні потоки, а значно більші, інтенсивніші, масивніші потоки інформації існують поза підприємством, рівень інтенсивності підвищується при виході за межі країни при реалізуванні експортно-імпоротної діяльності. Застосування інноваційних, постійно обновлюваних та тих, що розвиваються засобів оброблення інформаційних ресурсів, потоків (комп'ютерів, гаджетів, програмного забезпечення тощо) дозволяє суттєво підвищувати швидкість акумулювання, оброблення постійно зростаючих за обсягами масивів інформації. Однак, економічний ефект та ефективність застосування зазначених засобів інформатизування, діджиталізування в експортно-імпорتنій діяльності полягає й у підвищенні рівня якості управлінської діяльності, виконання основних експортно-імпорتنих процесів [8; 10].

Ключовими принципами інформатизування підприємства виступають системність та функціональність. Формування функціональної структури корпоративної інформаційної системи полягає у розподіленні її на відповідні підсистеми за характеристиками господарської діяльності. Однією із таких підсистем, власне, виступає експортно-імпортна діяльність. Формування комплексного забезпечення процесу експортно-імпоротної діяльності сприятиме вирішенню наступних проблем: зниження рівня складності прийняття виважених управлінських рішень (із множини альтернатив); оброблення значних за обсягами масивів зовнішньої інформації для потреб підприємства протягом короткого проміжку часу; під час оперативне прийняття управлінських рішень, що стосуються експортно-імпоротної діяльності; забезпечення швидкого процесу координування зі структурними підрозділами; збереження, поширення практичної інформації тощо [10].

У процесі управління експортно-імпоротною діяльністю підприємства головним завданням для її інформаційного забезпечення виступає зниження рівня невизначеності (інформація дозволить упорядковувати експортно-імпортні процеси, узгоджувати їх із зовнішнім середовищем, внутрішніми потребами). За умови зниження чи взагалі усунення невизначеності інформація визначатиме експортно-імпортну стратегію підприємства, способи і методи досягнення встановлених цілей експортно-імпоротної діяльності. Система управління сучасності вимагає новітніх підхо-

дів до використання, обслуговування інформації, застосування методів аналізування, оптимізування напрямків зовнішніх/внутрішніх інформаційних процесів тощо [1, с. 21]. Враховуючи ж євроінтеграційні процеси України необхідним стає також адаптування вітчизняної економіки до вимог європейського ринку, що є актуальним при реалізуванні експортної, імпоротної діяльності. Тому першочерговими є питання ефективного організування інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю на засадах функціонального підходу. Для створення та безперебійного функціонування системи інформаційного забезпечення експортно-імпоротної діяльності необхідно встановити її об'єкт, сутність (зміст), джерела отримання, сформулювати інформаційні потоки, розподілити їх на необхідні рівні аналізування, зберігання, використання [1, с. 21].

З точки зору саме функціонального підходу до інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю необхідним є перманентний моніторинг змін внутрішнього та передусім зовнішнього середовища. Узагальнення на основі проведеного огляду літературних джерел [4; 8; 9; 14] показує, що масив інформації, що має бути об'єктом моніторингу має тенденцію до постійного зростання через динамічне підвищення рівня конкуренції, вимог до рівня професіоналізму, компетентностей менеджерів, відповідальних за реалізування експортно-імпорتنних, митних операцій, виникнення інформаційних, гібридних загроз, зміна правових умов експортно-імпоротної діяльності тощо.

На рис. 1 нами запропоновано систему інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю на засадах функціонального підходу

Що ж стосується процесу обрання критеріїв та вимог до інформації, інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю на засадах функціонального підходу, то ключовими з них мають бути наступні: достовірність, повнота, своєчасність, доречність та релевантність. Перевагами застосування запропонованої системи інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю на засадах функціонального підходу виступають наступні: зниження рівня невизначеності, ризиковості умов функціонування вітчизняних суб'єктів експортно-імпоротної; за умов жорсткої конкуренції на зовнішніх ринках дозволяє вітчизняним суб'єктам експортно-імпорт-

Рис. 1. Рекомендована система інформаційного забезпечення системи управління експортно-імпортною діяльністю на засадах функціонального підходу

Джерело: побудовано авторами на основі [5; 8; 11; 12; 13]

ної діяльності виявляти, ідентифікувати та у подальшому використовувати додаткові можливості для одержання конкурентних переваг внаслідок своєчасного, ефективного отримання відповідної інформації; удосконалення інформаційного забезпечення діяльності апарату управління (менеджмерів) у сфері експортно-імпоротної з позицій зниження ризиковості неповного, несвоєчасного охоплення даних.

Висновки. Застосування функціонального підходу при формуванні та застосуванні новітніх інформаційних систем, механізмів, технологій є ключовою умовою для ефективно зовнішньоекономічної (зокрема, експортно-імпоротної її складової) діяльності підприємства. Він дозволить приймати та реалізовувати обґрунтовані стратегічні управлінські рішення, забезпечувати зростання

рівня конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищувати рівень економічної безпеки експортно-імпоротної діяльності та загалом функціонування підприємства тощо. Для досягнення високого рівня ефективності інформаційне забезпечення системи управління експортно-імпоротною діяльністю підприємства повинні здійснювати безперервне адаптування системи управління на засадах функціонального підходу до динамічних умов під час перебудови, реформування економічної системи України. Вказане адаптування має ґрунтуватися на побудові, реформуванні системи інформаційного підтримання управлінських рішень у експортно-імпортній діяльності зі застосуванням сучасного передового іноземного та вітчизняного досвіду, інноваційних технологій, інноваційного інструментарію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Большая О. Інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень у закладах освіти України. *Витоки педагогічної майстерності*. 2020. Випуск 25. С. 20–24.
2. Галицин В. К., Галицина О. В., Галицин В. Є. Управління інформаційними ризиками як чинник підвищення ефективності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3890>
3. Гамкало О. Б. Нефінансова звітність як інструмент вимірювання соціальної діяльності вітчизняних підприємств. *Статистика України*. 2017. № 4. С. 79–86.
4. Гринько П. О. Діагностика ефективності експортно-імпортової діяльності підприємства. дис. ... док. філософ. 051. Харків. 2020. 241 с.
5. Завербний А. С., Залізна Л. В., Жук О. О. Особливості формування методів прийняття рішень вітчизняними підприємствами у зовнішньоекономічній діяльності: інформаційний аспект. *Економіка та суспільство*. Випуск 50. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400>
6. Іщенко С. В., Пряхіна К. А., Капінос О. С. Особливості організації інформаційної підтримки при прийнятті управлінських рішень в сфері ЗЕД. *Вісник КрНУ ім. М. Остроградського*. 2015. № 3. Ч. 2. С. 16–21.
7. Крайчук С. О. Стан запровадження інформаційних технологій в управлінні сучасними підприємствами. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4892>
8. Красілич І. О. Розвиток експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Львів. 2017. 227 с.
9. Крачок Л. І., Мельник В. М., Панчук М. О. Роль інформаційно-облікового забезпечення управління діяльністю підприємств в умовах сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3605>
10. Климчук О. В. Сучасні тренди та глобалізаційні виміри управління інформаційними технологіями і системами в Україні. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1 (41). С. 72–85.
11. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Петришин Н. Я. Менеджмент. Навчальний посібник. Видавництво «Академвидав». 2012. 296 с.
12. Мельник О. Г., Логвиненко Ю. Л. Індикатори оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
13. Мельник О. Г., Нагірна М. Я. Концептуальні засади здійснення етіологічної діагностики експортно-імпортової діяльності підприємств. *Бізнес Інформ*. 2014. № 6. С. 226–227.
14. Мозгова Г. В. Формування інформаційної системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності на базі сучасних інформаційних технологій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Випуск 6, ч. 5. С. 248–251.
15. Пешко М., Завербний А. Діджиталізація української економіки в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136>

REFERENCES:

1. Bolshaja O. (2020). Informacijne zabezpechenya procesu pryjnyatya upravlinskykh riszen u zakladakh osvity Ukrainy [Information Support of the Management Decision-Making Process in Educational Institutions of Ukraine]. *Vytoky pedagogichnoji majsternosti*, vol. 25, pp. 20–24. (in Ukrainian)
2. Halitsyn V. K., Halitsyna O. V., Halitsyn V. Ie. (2024) Upravlinnia informatsiinymy ryzykamy yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemstva [Information risk management as a factor of enterprise efficiency improvement]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 62. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3890>
3. Hamkalo O. B. (2017) Nefinansova zvitnist yak instrument vymiriuvannia sotsialnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv [Non-Financial reporting as a tool for measuring the social performance of domestic enterprises]. *Statystyka Ukrainy*, № 4, pp. 79–86. (in Ukrainian)
4. Hrynko P. O. (2020) Diahnostyka efektyvnosti eksportno-importnoi diialnosti pidpriemstva [Diagnostics of the efficiency of export and import activities of the enterprise]. dys. ... dok. filosof. 051. Kharkiv. 241 p. (in Ukrainian)
5. Zaverbnyi A. S., Zalizna L. V., Zhuk O. O. (2023) Osoblyvosti formuvannia metodiv pryiniattia rishen vitchyznianskykh pidpriemstvamy u zovnishnoekonomichnii diialnosti: informatsiinyi aspekt [The problems of formation of decision-making methods by domestic enterprises in foreign economic activity: information aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 50. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400>
6. Ishchenko S. V., Pryakhina K. A., Kapinos O. S. (2015). Osoblyvosti organizaciji informacijnoji pidtrymky pry pryjnyati upravlinskykh rishen v sferi ZED [Peculiarities of organizing information support in making managerial

decisions in the field of foreign economic activity]. *Visnyk KrNU im. M. Ostrogradskogo*, vol. 3. P. 2, pp. 16–21. (in Ukrainian)

7. Kraichuk S. O. Stan zaprovadzhennia informatsiinykh tekhnolohii v upravlinni suchasnymy pidpriemstvamy [The state of implementation of information technologies in the management of modern enterprises]. *Efektivna ekonomika*, № 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4892>

8. Krasilych I. O. (2017) Rozvytok eksportno-importnoi diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv [Development of export-import activities of machine-building enterprises]. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04. Lviv. . 227 p. (in Ukrainian)

9. Krachok L. I., Melnyk V. M., Panchuk M. O. (2024) Rol informatsiino-oblikovoho zabezpechennia upravlinnia diialnistiu pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku [The role of information and accounting support for the management of enterprise activities in the context of sustainable development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 60. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3605>

10. Klymchuk O. V. (2021) Suchasni trendy ta hlobalizatsiini vymiry upravlinnia informatsiinykh tekhnolohiay i systemamy v Ukraini [Current trends and globalization dimensions of information technology and systems management in Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1 (41), pp. 72–85. (in Ukrainian)

11. Kuzmin O. Ie., Melnyk O. H., Petryshyn N. Ia. (2012) Menedzhment [Management]. Navchalnyi posibnyk. Vydavnytstvo «Akademvydav». 296 p. (in Ukrainian)

12. Melnyk O. H., Lohvynenko Yu. L. Indykatory otsiniuvannia efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Indicators for assessing the effectiveness of foreign economic activity of an enterprise]. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. Available at: <http://ena.lp.edu.ua>

13. Melnyk O. H., Nahirna M. Ia. (2014) Kontseptualni zasady zdiisnennia etiologichnoi diahnozyky eksportno-importnoi diialnosti pidpriemstv [Conceptual bases of etiological diagnostics of export-import activity of enterprises]. *Biznes Inform*, № 6, pp. 226–227. (in Ukrainian)

14. Mozgova G.V. (2014). Formuvanya informacijnoji sytemy menedzhmentu zovnishnoekonomichnoji diialnosti na bazi suchasnykh informacijnykh tekhnolohij [Formation of the information system of foreign economic activity management on the basis of modern information technologies]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu*, vol. 6, pp. 5. pp. 248–251. (in Ukrainian)

15. Peshko M., Zaverbnyj A. (2023). Didzhitalizacija ukrajinskoji ekonomiky v umovakh eurointegracii [Features of information support for the management of enterprises and organizations]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 47. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136> (in Ukrainian)